

Verlag bijeenkomst Better Care Network Netherlands Verantwoord "loslaten" van een kindertehuisproject

28 oktober 2016

Aanleiding

We starten de bijeenkomst met een korte terugblik op de ontwikkelingen m.b.t. vrijwilligerswerk in kindertehuizen in de afgelopen jaren en de voortdurende maatschappelijke discussie die over dit thema wordt gevoerd. Better Care Network Netherlands – en daarbinnen de Werkgroep Kwaliteit van Zorg – is degene die deze discussie in de afgelopen jaren heeft aangezwengeld en met de verschillende spelers in Nederland in gesprek is gegaan met als doel het belang van het kind voorop te zetten bij beslissingen op dit terrein. Ook internationaal is het onderwerp actueel en hebben partijen uit de kinderrechten, NGO en reisbranche zich onder de noemer [Better Volunteering Better Care](#) gebundeld. Het onderwerp blijft actueel en de "vrijwilliger" wordt steeds kritischer bij het besluiten welk vrijwilligerswerk te gaan doen.

Better Care Network Netherlands heeft de afgelopen jaren [richtlijnen](#) voor uitzendende organisaties ontwikkeld en regelmatig bijeenkomsten gehouden over waarom – vanuit het belang van het kind geredeneerd – er geen vrijwilligers naar kindertehuizen zouden moeten worden gestuurd. Het doel van deze middag is juist om nu een stapje verder te gaan en te kijken naar hoe je als organisatie een kindertehuisproject op een verantwoorde manier kunt loslaten. Wat is daar voor nodig?

De aanleiding voor de bijeenkomst is een gesprek dat Better Care Network Netherlands eerder dit jaar voerde met Travel Active. Travel Active gaf daarbij aan behoefte te hebben om met andere organisaties te sparren over hoe op een verantwoorde manier de samenwerking met een kindertehuis te stoppen of anders in te vullen. Helaas waren de vertegenwoordigers van Travel Active zelf wegens ziekte niet in de gelegenheid om aanwezig te zijn. Hieronder kort de toelichting van hun vraag:

"In samenwerking met onze lokale partnerorganisaties zijn we de samenwerkingen met alle kindertehuizen kritisch aan het bekijken. In sommige landen zijn we zelfs geleidelijk met bepaalde kindertehuizen gestopt of zit dit er in de toekomst aan te komen. We stoppen niet per definitie met alle kindertehuizen maar vinden het lastig om de samenwerking met sommige kindertehuizen stop te zetten. Bijvoorbeeld in Benin, Ghana of Nepal werkt Travel Active met sommige tehuizen al 15 jaar op een zeer constructieve en structurele manier samen.

We vinden het prettig om hierover met andere organisaties in gesprek te gaan. Hoe pakken ze het aan om deze samenwerkingen anders in te vullen of stop te zetten? Hoe begeleiden deze organisaties lokale medewerkers hierin, op basis waarvan stoppen ze bepaalde samenwerkingen met kindertehuizen en hoe communiceren ze dit bijvoorbeeld ook naar vrijwilligers die succesvol en positief terugkijken op het werken op deze projecten?"

Ervaringen uit de praktijk

1. Ontmoet Afrika: Lianne van Rijssel

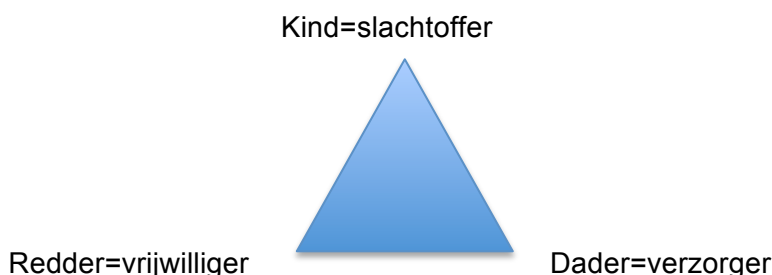
Lianne was voordat ze begon met Ontmoet Afrika al bekend met hechtingsproblematiek. Ze is hierdoor dan ook van mening dat kinderen niet zouden moeten opgroeien in een kindertehuis. Bovendien schept de aanwezigheid van vrijwilligers een afstand tussen kinderen en verzorgers, ze hebben de neiging de inzet van personeel af te keuren, het beter te willen doen en het beleid over te nemen.

Toen ze startte met Ontmoet Afrika heeft ze enkele keren vrijwilligers geplaatst bij een kinderphuisproject. Ze is hier vrij snel weer mee gestopt en had dus ook nog geen structurele relatie opgebouwd met deze kinderhuizen. Vanuit haar ervaringen deelt ze haar ideeën over wat ze zou doen als ze wel nog zou samenwerken:

Ze zou beginnen met te polsen hoe het lokale management staat tegenover stoppen en het anders invullen van het project. De houding van het management staat centraal. Als ze hiervoor open staan, zou ze meedenken over de ontwikkeling van alternatieven. Zo niet, dan zou ze de samenwerking afbouwen.

Kijkende naar de situatie in veel Afrikaanse landen is terugkeer naar familieleden een serieuze optie; families zijn groot en traditioneel gezien is dit hoe de opvang van kinderen werd geregeld. Ze vreest echter dat de *bottle neck* zit bij de managers van de kinderhuizen. Ze verwacht dat deze er niet zo voor open staan, voor hen is het vaak big business, ze zijn verzekerd van inkomen. Juist door de inzet van vrijwilligers in de kinderhuizen houdt je dit systeem in stand. Het is voor de donor of vrijwilligersorganisatie echter veel slimmer om in te zetten op het ondersteunen van gezinnen: het ondersteunen van gezinnen is goedkoper dan het runnen van een kinderphuis. De inzet van vrijwilligers kan dan nog steeds en op een zinvolle manier, juist om bij te dragen aan het doorvoeren van deze beleids- en programmaveranderingen van de lokale organisatie.

Aan de hand van de reddersdriehoek legt Lianne uit hoe de afstand tussen verzorgers en kinderen groter wordt door de rol van “redder” die de vrijwilliger op zich neemt.

Het kind moet geholpen worden, de lokale verzorgers doen het vaak niet goed volgens vrijwilligers en de vrijwilliger zal dit gaan verbeteren. De rol van de verzorgers wordt hierdoor passiever wat bovenstaande verder versterkt. Het is daarom noodzakelijk de verbinding te zoeken tussen wat er lokaal nodig is en wat een vrijwilliger te brengen heeft.

Hoe vermijd je de reddersdriehoek? Bereid mensen voor in een gedegen training waarbij ingaat op de complexiteit van de problemen. Creëer geen afhankelijkheid door het geven van geld en spullen. Houd als organisatie warm contact met de partners. Stel eisen aan de minimum leeftijd en ervaring van de vrijwilliger. Plaats een vrijwilliger niet willekeurig op de plek van zijn/haar wensen, maar kijk ook hoe passend die plek is. Plaats ook niet teveel (geen grote groepen) vrijwilligers op een plek.

2. The Umbrella Foundation Nepal: voormalig directeur Caroline Scheffer.

Aan de hand van 3 cases uit Nepal gaat Caroline in op “loslaten” van kinderphuisprojecten in Nepal.

A. Noodgedwongen loslaten: Mukti Orphanage

Mukti Orphanage

Credit: Next Generation Nepal

Jessica en Nicolle deden vrijwilligerswerk bij Mukti Orphanage in Kathmandu in 2006. Daarna besloten ze sponsorgeld op te halen voor de kinderen.

“I have decided to take some photos & send an email out to friends of Mukti, requesting donations for the project & see what sort of response we receive. It would be fantastic to achieve something so significant during my stay here...”

Nicolle

Mukti Nepal was een kindertehuis in Kathmandu waar veel internationale vrijwilligers werden ingezet. Veel vrijwilligers verbleven in het kindertehuis voor de verzorging en activiteiten met de kinderen en om te helpen met de fondsenwerving. Op het eerste gezicht leken de kinderen gelukkig en gezond en leken ze echt wees te zijn. De eigenaresse bleek de kinderen echter te verwaarlozen en mishandelen. Ze dreigde de kinderen en hun families iets aan te doen als de kinderen de vrijwilligers zouden vertellen dat ze geen wees waren. Ouders die contact wilden met hun kinderen werden weggestuurd. Het was zelfs zo erg dat een kind gestorven is nadat het niet de noodzakelijke medische hulp kreeg na een ongeluk. Door de melding van een vrijwilliger heeft de overheid ingegrepen, is het kindertehuis gesloten en zijn de 20 kinderen geplaatst bij Next Generation Nepal (NGN). NGN heeft inmiddels 18 kinderen kunnen herenigen met hun families. Deze casus laat zien dat door de inzet van goedbedoelende vrijwilligers en donoren dit kindertehuis kon (voort)bestaan en kinderen onnodig van hun families gescheiden waren.

Het laat de belangrijke rol zien van de overheid die welwillend moet staan tegenover family en community-based care. Tevens laat het zien dat er een sterke (lokale) organisatie moet staan achter een sluiting om de opvang en re-integratie van kinderen in goede banen te leiden. Ook moet er aandacht zijn voor de vrijwilligers die in dit geval met grote schuldgevoelens achterbleven.

B. Mero Niwas Children's Home

Mero Niwas Children's Home

Mero Niwas was opgezet door een Nederlandse stichting in 2007 (tegen het eind van de burgeroorlog)

In 2012 bleek dat alle kinderen nog familie hadden; zoals ouders, grootouders, broers en zussen. In maart 2013 zijn alle 13 kinderen herenigd met hun familie. Hiervoor is hulp gezocht van andere organisaties

Deze casus laat zien dat:

- Er ook bij lokale organisaties – net als bij de donoren - bewustwording nodig is op het gebied van opvang van kinderen; waarom re-integratie beter is voor kinderen en families;
- Ondanks dat de Nepalese overheid nog niet de capaciteit heeft om daadwerkelijk te helpen met het sluiten van kindehuizen, steunen ze de visie wel en is het erg belangrijk is om met de lokale overheid samen te werken voor de controle op het gebied van kindbescherming;
- Samenwerking met een andere organisatie met expertise op het gebied van assessments, re-integratie planning en het opbouwen van een netwerk (overheidspartners) belangrijk is;
- Het belangrijk is de families na re-integratie van het kind/de kinderen te ondersteunen, bijvoorbeeld door steun voor onderwijs of *income generating activities*;
- Het belangrijk is dat werknemers – in dit geval de manager van het kindertehuis – een alternatief wordt geboden. Als het nieuwe project goed wil lopen en de situatie van de kinderen en hun families goed gemonitord moet worden zijn er werknemers nodig;
- Er is nog altijd ruimte voor de inzet van vrijwilligers, maar nu op een verantwoorde manier die bijdraagt aan het project: opleiden en trainen van leerkrachten.

C. The Umbrella Foundation

The Umbrella Foundation

The Umbrella Foundation is in 2005 opgericht en heeft sindsdien 381 kinderen gehuisvest, waarvan 379 weer in contact zijn met familie en 188 weer bij familie wonen.

“The best memories are the ones where I was just sitting and talking with the girls for hours about their hopes and dreams. Experiencing how some of them have the most vivid imaginations, amazing curiosity and zest for life have been both surprising and educational for me.” - *Maya*

The Umbrella Foundation heeft zelf de omslag gemaakt van kindertehuizen (doel was voorheen de grootste in Nepal te worden) naar family en community-based-care. Wel zijn er nog tot 2015 vrijwilligers ingezet in de kindertehuizen. Toen is ook op dat vlak een omslag gemaakt.

- Kinderen wilden vrijwilligers niet in de huizen – inbraak op hun privacy.
- Er kwam ook steeds meer negatieve aandacht voor vrijwilligerswerk in kindertehuizen.
- De Nepalese regering heeft de regels voor vrijwilligerswerk aangescherpt. Het is niet legaal om op een toeristenvisum vrijwilligerswerk te doen. Hierop wordt steeds strenger gecontroleerd en dit is steeds meer bekend.
- Ook in het geval van The Umbrella Foundation was het cruciaal om alternatieven te hebben voor de lokale medewerkers. Net als bij de vorige laat deze casus goed zien dat er voor goede kwaliteit en met het belang van het kind voorop, een programma op het gebied van re-integratie medewerkers nodig heeft voor assessments, monitoring etc.
- Er is een plan opgesteld waarin de rol van vrijwilligers opnieuw geformuleerd werd en er andere rollen werden gecreëerd. De angst dat het aantal vrijwilligers zou teruglopen (het was immers geen “knuffelen met kindjes meer”) bleek geheel onterecht. De aantallen zijn juist gegroeid. Er werd zeer positief op gereageerd, ook door vrijwilligers. Zij zien dat het ethisch verantwoord is. Belangrijk was om zee en goede uitleg te geven van waarom ze niet meer in de huizen konden werken. De

alternatieven waren o.a. vrijwilligerscoördinator, learning coördinator (trips), sponsorship coördinator jongeren, media coördinator (blogging, social media), first steps assistent (support voor medewerkers), girls education and empowerment. Maar ook op basis van skills en kennis; bijv. Het trainen van medewerkers in Excel of het samenwerken met staf voor de donor rapporten en het geven van trainingen voor leerkrachten in de dorpen.

- Vrijwilligers blijven minstens 5 weken en worden gevraagd vooraf fondsen te werven, als onderdeel van het vrijwilligerswerk.

In het kader van duurzaamheid en in het belang van het kind is het volgens Caroline key om samen te werken met de lokale organisatie, deze te overtuigen en dan met de organisatie de omslag te maken i.p.v. zomaar te stoppen of het kinderdorp te sluiten.

3. St. Onderwijs en Opvoeding Jeugdigen Afrika/Kinderdorp Usakos: Bep van Sloten Namibië kende in 2005 vijf kinderhuizen en een paar jaar later maar liefst 45. Hoe kan dat?

25 jaar geleden is er in Namibië een kinderdorp gestart door een Nederlands echtpaar dat er zelf ging wonen en de kinderen liefderijk opnam. Zo werd het kinderdorp Usakos opgericht. Bep raakte 5 jaar geleden bij het project betrokken toen het echtpaar naar Nederland terugkeerde en het project werd overgedragen. Er was lokaal geen goed management, het personeel was ongeschoold met lage salarissen en er was een bestuur van fraters en zakenlieden die niet wisten hoe ze een kinderdorp moesten runnen. Ook bleken alle kinderen die er waren opgegroeid als volwassenen problemen te hebben.

Na onderzoek werd er een kwaliteitsslag gemaakt, de salarissen werden verbeterd en er werd contact gelegd met de biologische families van de kinderen (die hadden ze dus nog!). Feit blijft dat het kinderdorp erg duur is terwijl de kinderen families hebben en er gekeken kan worden naar andere vormen van ondersteuning. Er moest daarvoor eerst een omslag gemaakt worden bij het bestuur. Bewustwording door:

- Contact met de lokale overheid;
- Deelname van de directrice aan een Afrikaanse conferentie over family & community-based care waarbij ze aanraking kwam met alternatieve projecten.
- De school bij het kinderdorp werd omgevormd tot een vakschool speciaal voor kinderen uit kinderdorpen en pleegzorg.

In 2015 werd er een plan tot ombouw aangekondigd: kinderen worden gere-integreerd in hun families en er zijn geen nieuwe opnames meer. Voor vijf kinderen die niet terug kunnen naar hun families moet pleegzorg gerealiseerd worden. Het streven is dit eind 2017 volbracht te hebben.

Belangrijk hierbij is de samenwerking met lokale, regionale en nationale overheid en met de vakschool. Het geld dat nog over is uit het fonds in Nederland wordt bestemd voor de kinderen die niet naar familie kunnen en voor de directrice die de taak heeft gekregen om de kinderen die zijn teruggeplaatst te monitoren (zie ook The Umbrella Foundation – belang alternatief te hebben voor lokale staf).

Wat zijn de uitdagingen als je gaat stoppen?

- De huidige inzet van vrijwilligers. Er is bijvoorbeeld net een nieuwe speeltuin aangelegd. Dat is toch zonde als het kinderdorp gaat sluiten? Belangrijk om een plan te maken m.b.t. welke nieuwe taken ze op zich kunnen nemen.
- Weerstand bij het lokale bestuur: de lokale voorzitter stapte op.

- Een duidelijk gezamenlijke visie en doel hebben: de kinderen worden niet naar een ander kinderhuis overgebracht nu dit huis gesloten wordt. Zoeken naar een structurele oplossing.
- We blijven de kinderen steunen door de vakschool te ondersteunen. Hoe doe je dat op een goede manier op afstand?
- Nadenken over een goede bestemming voor het gebouw. Gebouw wordt nu misschien een hostel voor de leerlingen van de vakschool.
- Belangrijk om de oprichters in hun waarde te laten en niet het gevoel geven dat het allemaal fout was wat ze vanuit idealisme hebben opgezet, ook al zien ze dat de kinderen die ooit waren opgenomen de mist ingaan. Ze kunnen ook een rol spelen worden om anderen bewust te maken.

Wat is belangrijk bij het loslaten van een kinderhuisproject?

In twee groepen werd gebrainstormd over de vraag wat belangrijk is – voor de eigen organisatie - bij het loslaten van een kinderhuisproject.

Groep 1

- De vraag die vaak naar voren komt bij deze discussie: we willen wel stoppen, maar als we dat doen dat staan de kinderen op straat. Dit laat dus zien dat kennis over alternatieven belangrijk is. Daarnaast dat het ontwikkelen van een goed plan met de lokale partner noodzakelijk is. Net als het nemen van de tijd, ook dat is in het belang van het kind. Snel sluiten van het kinderhuis is niet de oplossing, er moet een goed gefaseerd plan aan ten grondslag liggen.
- Betrokkenheid van de lokale gemeenschap.
- Zorg voor betrokkenheid van en communicatie met de overheid: de ownership van het probleem ligt uiteindelijk daar. Aan blijven spreken op hun verantwoordelijkheid en samenwerken.
- Kijk niet negatief naar de opvang tot nu toe, kijk positief naar de toekomst. Welke *good practices* zijn er, niet alleen van het inhoudelijke project maar ook van de inzet van vrijwilligers in deze projecten. Zie voorbeeld The Umbrella Foundation.
- Steun de lokale organisatie bij het werken naar financiële onafhankelijkheid (geld voor alle projecten als het gaat om duurzaamheid).
- Zorg voor positieve communicatie richting de vrijwilligers: jezelf nuttig maken en bijdragen aan de oplossing = aantrekkelijk voor vrijwilligers.
- Belangrijk om ook de organisaties met winstoogmerk te betrekken, zij zijn er vandaag niet bij. Dit betekent niet alleen de uitzendende vrijwilligersorganisaties, maar ook reisorganisaties die ook steeds vaker bezoeken aan of kort vrijwilligerswerk in kinderhuizen aanbieden. Better Care Network NL gaat binnenkort voorlichting geven aan touroperators.
- Er moet continu assessment zijn, niet alleen voor de kinderen die herenigd zijn, maar ook als kinderen nu nog niet terug kunnen, kunnen ze dat misschien over een tijdje wel als de situatie verandert.
- Voor de vrijwilligers: in plaats van “hulp” bieden (ontwikkelingshulp is iets heel anders), nadruk op leren, reizen, culturele uitwisseling → gelijkwaardiger. Voorbeeld: <https://www.wheretherebedragons.com/>

Groep 2

- Zorg voor lokale kennis van alternatieven en kinderbeschermingssystemen; denk aan re-integratie en pleegzorg.
- Leg het proces uit aan donoren (bewustwording) en zorg voor een goed onderbouwd alternatief.
- Zorg voor een goede bestemming van de gebouwen. Dit is ook belangrijk is de overtuiging naar donoren en vrijwilligers hier.

- Betrek het personeel bij de veranderingen en zorg voor alternatieven voor hun functie.
- Bekijk het geheel vanuit de lokale context, niet met een westerse blik.
- Betrek de overheid erbij via lokale NGOs en individuen.
- Maak een opbouwplan en neem er de tijd voor: werk in stappen/fases.
- Wees sturend in werven van andere typen vrijwilligers. Bedenk alternatieve taken voor vrijwilligers: management ondersteunen, media, fondsenwerven etc.
- Haal ook informatie bij migranten die in Nederland wonen en kennis hebben over hun land van herkomst.
- Werk mee aan het besef bij jongeren dat het niet erg is om geen vrijwilligerswerk te doen. Je kunt ook op een verantwoorde manier reizen en op die manier bijdragen aan de opbouw van een land.

Hoe nu verder?

- Er komt een verslag dat wordt gedeeld met de deelnemers en anderen die aangegeven hebben geïnteresseerd te zijn in het onderwerp;
- BCNN zal met Travel Active bespreken welke mogelijkheden ze zien om dit verder op te pakken, ook gericht op de organisaties met winstoogmerk.
- BCNN is een online tool aan het ontwikkelen die toekomstige vrijwilligers kan helpen bij het maken van een verantwoorde keuze (gericht op type werk, niet organisaties).
- Volunteer Correct wijst nog op hun eerder dit jaar verschenen Transparantie Index die gebaseerd is op informatie die voor handen is op de websites van organisaties. Ze willen dit graag gaan uitbreiden met meer kwalitatieve informatie d.m.v. een review systeem door vrijwilligers.
- Bij BCNN werkt de Werkgroep Kwaliteit van Zorg specifiek op dit thema. De werkgroep staat altijd open voor nieuwe leden waarbij kennis uit de praktijk/van vrijwilligersorganisaties altijd welkom is.
- N.a.v. de bijeenkomst en het verslag horen we ook graag als er organisaties zijn die ideeën hebben over hoe opvolging te geven aan deze bijeenkomst. Stuur dan een email aan info@bettercarenetwork.nl